

MITAS:

AAK įvedimas ir naudojimas neleis asmeniui naudoti ar plėtoti savo natūralios kalbos.

TIESA AR MELAS?

MELAS

Kalba yra labai gerai pažįstama bendravimo priemonė. Džiaugiamės, kai išgirstame pirmąjį vaiko žodį, ir nekantriai laukiame, kada jis išsakys savo norus, poreikius, jausmus ir mintis. Tikimės, kad jis mokysis ir taps kompetentingu bendraujančiu asmeniu: kalbės ką nori, kada nori ir su kuo nori. Tiesiog kalbą laikome savaime suprantamu dalyku.

Tačiau kartais kalba nesivysto taip, kaip galėtume tikėtis. Gali būti labai sunku suprasti vaiko kalbą. O gal kai kurie išsivysto suprantamą kalbą, tačiau dėl įvairių priežasčių to nepakanka asmens bendravimo poreikiams patenkinti.

Kitoje situacijoje suaugusįjį, kuris anksčiau turėjo tipiskų kalbos įgūdžių, paveikia gyvenimą keičiantis įvykis, pavyzdžiui, smegenų sužalojimas ar insultas. Mes tikimės jis galės išreikšti save taip, kaip darė anksčiau, bet, bent jau iš pradžių, neatrodo, kad tai vyksta naudojant tik kalbą.

Būtent tokiomis aplinkybėmis siūloma įvesti AAK.

Bėgant metams pokalbiuose su šeimos nariais, globėjais, mokytojais ir kitais išgirdome tokius susirūpinimą keliančius klausimus:

- AAK naudojimas neleis asmeniui kalbėti
- AAK įvedimas reiškia, kad atsisakome kalbos
- AAK taps atrama ir asmuo nebebandys kalbėti. Jis pasirinks lengvesnį kelią ir naudos AAK.
- Šis asmuo yra per jaunas AAK arba AAK naudoti dar per anksti jo sveikimo procese. Turime suteikti jam daugiau laiko naudotis savo kalba prieš pradėdant naudoti AAK.

Nors tikrai galime suprasti šiuos nuogąstavimus, tačiau AAK nesutrukdys asmeniui naudoti ar plėtoti natūralią kalbą.

Iš kur žinome, kad AAK netrukdys asmeniui naudotis natūralia kalba ar ją ugdyti?

Šį klausimą nagrinėjo keli žymiausi mokslininkai. Šeimos nariai ir specialistai taip pat pasidalijo savo įžvalgomis.

Apžvelkime šią informaciją.

Millar, Light & Schlosser (2006) apžvelgė anksčiau paskelbtus tyrimus, kuriuose, be kitų kriterijų, buvo pateikti duomenys apie "kalbos vystymąsį prieš AAK naudojimą, naudojimosi metu ir po jo". Ši apžvalga atskleidė, kad dalyviai parodė tokius pokyčius:

- padidėjęs kalbėjimo produktyvumas - 89 proc.
- kalbėjimas nepasikeitė - 11 proc.
- Kalbos raiškos sumažėjimas - 0 %.

Schlosser & Wendt (2008) apžvelgė anksčiau paskelbtus tyrimus, aprašančius „AAK poveikį kalbos vystymosi vaikams, turintiems autizmo spektro ar kitų vystymosi sutrikimų“. Jie nurodė, kad dauguma tyrimų atskleidė, jog kalbos vystymasis padidėja ir „nė vienas...nepranešė apie sumažėjimą“.

Hux ir kt. (2006) nustatė, kad įrodymai, pagrindžiantys AAK naudojimą siekiant pagerinti kalbos vystymąsi žmonėms, patyrusiems galvos smegenų traumą (TBI) egzistuoja. AAK ne tik pagerina kalbą, bet ir dažnai ją papildo. Tai reiškia, kad AAK buvo naudojamos kartu su natūralia kalba.

Hux ir kt. (2010) nustatė, kad geriausi pokalbio rezultatai buvo pasiekti, kai asmuo, turintis afaziją, naudojo tiek savo kalbą, tiek AAK, o ne tik vieną komunikacijos formą. Svarbu pažymėti, kad šiame tyrime naudotasi bendru komunikatoriumi kartu, partnerio ir asmens su afazija.

Tyrimų rezultatai: Šie tyrimai ir mokslinių tyrimų apžvalgos rodo, kad AAK nesutrikdo kalbos vystymosi. Priešingai, AAK arba veikia kartu su natūralia kalba, arba teigiamai veikia kalbos vystymąsi.

Šią koncepciją per daugelį metų dar labiau patvirtino šeimų, globėjų ir specialistų pranešimai ir stebėjimai, tyrėjų, tokių kaip Ronski, Sevcik ir Pate (1988), pranešimais. Neseniai ji buvo paminėta kaip įrodymais pagrįsta strategija, kurią galima taikyti dirbant su mažais vaikais kurie nemėgdžioja kalbos, kaip priemonę, palengvinančią natūralų kalbos vystymąsi (DeThorne et al., 2009). Be to, Fager, Doyle ir Krantounis (2007) rašė: "AAK yra besivystantis ir dinamiškas procesas su sveikstančiais asmenimis, kuris ne tik papildo, bet ir palengvina gydymą. AAK gali būti esminė gydymo priemonė, taip pat mechanizmas, padedantis asmeniui pereiti prie funkcinio bendravimo. Svarbu į AAK atsižvelgti kaip į gydymo dalį, o ne kaip alternatyvą ar galutinę priemonę" (p. 145).

Kodėl AAK turi teigiamą poveikį kalbai?

Schlosser ir Wendt (2008) teigia: "Nors kalbos kūrimo pagerėjimas pats savaime nėra pagrindinis AAK taikymų tikslas, tačiau tokie rezultatai yra sveikintinas AAK taikymo rezultatas."

Kaip šis teigiamas poveikis atsiranda? Blischak, Lombardino ir Dyson (2003) suskirstė „galimas priežastis, kodėl AAK naudojimas ir ypač komunikatoriaus (garsinė kalbos generavimo priemonė) naudojimas gali skatinti natūralios kalbos vystymąsi“:

- **Bendravimo poveikis** – tiek vaikai, tiek suaugusieji demonstruoja geresnį dalyvavimą pokalbiuose ir ilgesnių žinučių kūrimą naudojant AAK.
- **Motorinis poveikis** – komunikacijos prietaiso naudojimas gali sumažinti „fizinius poreikius“ ir sumažinti „spaudimą kalbėti“.
- **Akustinis poveikis** – pagalbinė komunikatoriaus kalba suteikia nuoseklų kalbos modelį ir stiprina asociaciją tarp žodžio ir simbolio.
- Hux ir kt. (1994) siūlo ketvirtą priežastį, kodėl AAK gali skatinti natūralios kalbos vystymąsi: „**Pastolių poveikis** – vietoje to, kad naudotų AAK sistemą žinutėms tiesiogiai rodyti ar sakyti komunikacijos partneriui, asmenys su afazija gali naudoti AAK sistemą kaip užuominą, padedančią prisiminti konkrečius žodžius ir palaikyti išsamesnį pokalbį, naudojant savo natūralią kalbą.

Kiek ir kaip greitai turėtume tikėtis kalbos pagerėjimo?

Pasak Millar, Light ir Schlosser (2006), jų peržiūrėtuose tyrimuose kalbos pokyčiai buvo „kuklūs“. Jie taip pat nurodė, kad kai kuriems asmenims kalbos vystymosi pagerėjimas įvyko iš karto, o 21% atvejų buvo „laiko tarpas tarp AAK taikymo pradžios ir kalbos vystymosi pagerėjimo įrodymų“.

Schlosser ir Wendt (2008) pažymėjo, kad kalbos įgūdžių padidėjimas asmenims, turintiems autizmo spektro sutrikimą, „gali skirtis tarp atskirų individų“. Jie taip pat nurodė, kad pagerėjimo dydis gali svyruoti nuo „nedidelio“ iki „didelio“, tačiau kokios savybės lemia kalbos pagerėjimą, dar nėra visiškai žinoma.

Kaip ir buvo galima tikėtis, nėra griežtos taisyklės, kiek ir kaip greitai gali įvykti kalbos vystymosi pagerėjimas (ar jis apskritai įvyks) po AAK įvedimo. Tačiau Schlosser ir Wendt (2008) pabrėžia, kad „galimybė, jog natūralios kalbos vystymosi pagerėjimas nebus pasiektas... nereiškia, kad AAK taikymai yra beverčiai.“

Kaip natūrali kalba ir AAK veikia kartu?

Kalba ir AAK nėra tarpusavyje nesuderinamos. Iš tiesų, mes visi kasdien naudojame įvairias bendravimo formas. Mes kalbame, rodome, mojuojame ir naudojame veido išraišką bei kūno kalbą. Mes sprendžiame, kokį komunikacijos būdą naudoti, atsižvelgdami į aplinką, mūsų komunikacijos partnerį ir žinutę.

Asmuo, kuris naudoja AAK, nesiskiria nuo kitų. AAK, kalba, rodymas, gestai, veido išraiška ir kūno kalba yra jo daugiarūšės komunikacijos sistemos dalys. Kaip ir mes, jis turi nuspręsti, kokį komunikacijos būdą naudoti, atsižvelgdamas į aplinką, komunikacijos partnerį ir žinutę. Daugiau informacijos apie „Daugybinius komunikacijos metodus“ (“Multiple Communication Methods”) galima rasti DynaVox’s Implementation Toolkit.

Jei įvedama AAK, ar ji taps nuolatine asmeninės komunikacijos dalimi?

Kaip ką tik minėjome, funkcinę kalbą turintis asmenys kasdien naudoja AAK formas (pvz., gestikuliuoja, rodo į aplinkoje esančius daiktus ar paveikslėlius). Todėl atsakymas yra "taip". AAK bus asmens bendravimo sistemos dalis visą jo gyvenimą. Kintama tai, kokios rūšies AAK, kaip dažnai ir kokiose situacijose jos naudojamos. Pagerėjus kalbos kūrimo kokybei, galime matyti, kad asmuo AAK naudosis tik su nepažįstamais bendravimo partneriais, kalbėdamas telefonu arba taisydamas bendravimo sutrikimus.

Čia reikia atkreipti dėmesį į svarbų dalyką. Dažnai pažįstami bendravimo partneriai gali sakyti: "Jam nereikia AAK, aš jį suprantu." arba "Ji naudoja ją terapijos metu, nes mes ją suprantame namuose." Šie įsitikinimai lemia ribotą AAK naudojimą ir gali neigiamai paveikti mokymosi kreivę. Kol AAK naudotojas nėra įgudęs (kompetentingas) bendrauti naudojant AAK, AAK naudojimą reikia skatinti visose aplinkose visiems komunikacijos partneriams.

Kokios yra tiesos apie AAK ir natūralią kalbą?

- AAK NETRUKDO žmogui lavinti ar naudoti natūralią kalbą.
- AAK turi teigiamą poveikį kalbos formavimui ir yra rekomenduojama kaip metodas, padedantis ugdyti natūralią kalbą.
- Pradėjus taikyti AAK, kalbos vystymosi rezultatai skiriasi priklausomai nuo konkretaus žmogaus.
- AAK yra bendros asmens bendravimo sistemos, apimančios natūralią kalbą, dalis.
- AAK pagerina asmens gebėjimą efektyviai ir savarankiškai bendrauti.

Šaltiniai

References

- Blischak, D., Lombardino, L., & Dyson, A. (2003). *Use of speech-generating devices: in support of natural speech*. *Augmentative and Alternative Communication*, 19:1, 29 – 35
- DeThorne, L., Johnson, C., Walder, L., & Mahurin-Smith, J. (2009). *When “Simon Says” doesn’t work: Alternatives to imitation for facilitating early speech development*. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 18, 133-145.
- Fager, S., Doyle, M., & Karantounis, R. (2007). Traumatic brain injury. In D. Beukelman, K. Garrett, & K. Yorkston (Eds), *Augmentative Communication Strategies for adults with acute or chronic medical conditions* (pp. 131-162). Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Hux, K., Manasse, N., Weiss, A., D. & Beukelman, D. (1994). Augmentative and alternative communication for persons with aphasia. In Chapey, R. *Language Intervention Strategies in Adult Aphasia, 3rd edition*. Baltimore: Williams & Wilkins.
- Millar, D., Light, J., & Schlosser, R. (2006). *The impact of augmentative and alternative communication intervention on the speech production of individuals with developmental disabilities: A research review*. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 49, 248-264.
- Romski, M., Sevcik, R., & Pate, J. (1988). *The establishment of symbolic communication in persons with severe retardation*. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 53, 94 – 107.
- Schlosser, R., & Wendt, O., (2008). *Effects of augmentative and alternative communication intervention on speech production in children with autism: A systematic review*. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 17, 212-230.